

УДК 378:53

ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ФІЗИКИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Гур'євська Олександра Миколаївна

м.Кіровоград

Ісичко Людмила Володимирівна

м.Полтава

У зв'язку з суттєвими динамічними процесами в освіті створюється сучасна модель випускника вищої школи, що містить принципово нові вимоги до майбутнього фахівця і відповідає потребам сучасного постіндустріального суспільства. У статті розглядаються принципи реалізації особистісно-орієнтованого навчання фізики студентів інженерно-технічних напрямів підготовки через впровадження технологій навчання, спрямованих на формування здатності студентів до самоосвіти.

Ключові слова: особистісно-орієнтоване навчання, вища школа, фізика.

Зміни, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, призвели до зміни освітньої парадигми, що вимагає реформування, модернізації, розробки нової моделі вищої школи, підготовки новітніх державних стандартів освіти третього тисячоліття.

Новітня парадигма вищої освіти підтримує основні засади попередньої парадигми, провідними гаслами якої були знання, вміння, навички та виховання. Але, її найважливішим компонентом стала концепція гуманізації і фундаменталізації, що трактує гуманізацію навчання як людино-орієнтовану спрямованість освіти, а фундаментальність як категорію якості освіти та освіченості особистості [6]. У зв'язку з суттєвими динамічними процесами в освіті та становленням новітньої парадигми особистісно-орієнтованого навчання виникла важлива проблема створення сучасної моделі випускника вищої школи, що містить принципово нові вимоги до майбутнього компетентного професіонала, який має відповідати потребам сучасного постіндустріального суспільства в умовах інтеграції України до єдиного європейського простору.

Особистісно-орієнтований підхід у формуванні самоосвітньої компетентності – завдання, що зберігає свою актуальність, незважаючи на те, що самій проблемі самоосвіти в усі часи приділялася достатня увага у навчально-методичній практиці.

Отже, **метою** статті є визначення дидактичних принципів реалізації особистісно-орієнтованої концепції навчання в організації роботи студентів, що сприяє формуванню в особистості студента здатність до самоосвіти, необхідної до подальшої професійної діяльності в умовах євроінтеграції.

Термін «особистісно-орієнтований підхід» отримав в даний час в середовищі науково-педагогічної громадськості широке поширення, дослідження на рівні організації навчально-виховного процесу у вищій школі на засадах особистісно-орієнтованого підходу проводили К. Баханов, Ю. Галатюк, І. Зяюн, О. Іваницький, О. Пінчук, Г. Селевко, М. Степаненко, В. Шарко та ін.

Особистісно-орієнтований підхід, спираючись на те, що особистість – це єдність психічних властивос-

тей, що становлять її індивідуальність, реалізує важливий психолого-педагогічний принцип індивідуального підходу, згідно з яким у процесі навчання зі студентами враховуються індивідуальні особливості кожного студента. На наш погляд, під час вивчення дисциплін фундаментального циклу у вищій школі, що як правило відбувається на I-II курсах, створено оптимальні умови щодо застосування технологій навчання, які враховують вікові психолого-педагогічні особливості студентів. Як писав Л.С. Виготський: «Визначення рівня розвитку та його ставлення до можливостей навчання складає непорушний і основний факт, від якого ми можемо сміливо відправлятися як від безсумнівного» [1]. Дослідження видатного психолога доводять, що навчання має бути узгоджене з рівнем розвитку особистості.

Вивчення науково-методичних праць М.Н. Єрмоленка, Г.М. Коджаспірової, А.Ю. Коджаспірова, В.А. Міжерікова, І.П. Підласого [4; 5; 7] і багато інших фахівців, а також власний досвід [2] дають підставу розглядати вміння як якість особистості, вміння як особистісну властивість і здатність студента до цілеспрямованої діяльності – здатність досягати свідомо поставленої мети.

На сьогодні на ринку праці спостерігається кадровий дисбаланс: надлишок спеціалістів у гуманітарній, економічній, управлінській сфері і нестача спеціалістів у технічній сфері виробництва та науки. Підвищеним попитом користуються фахівці, які отримали освіту інженерів та технологів. Тільки ініціативні і самостійні фахівці, здатні постійно вдосконалюватися як професійно, так і в особистісному плані, є конкурентоспроможними і найбільш затребуваними фахівцями, що робить завдання формування готовності до самоосвіти актуальною для вищої школи. Сучасний стан розвитку виробництва, техніки та науки висуває ряд вимог до професійної підготовки молодих спеціалістів. А саме, висока професійна компетентність; оволодіння необхідними у професійній діяльності фундаментальними та спеціальними знаннями і практичними навичками; володіння методами дослідження; відповідність фахової підготовки тенденціям розвитку техніки і технології, науково-технічного прогресу в цілому; цілісність світогляду й, особливо, здатність до самоосвіти.

Болонський процес, кредитно-модульна (кредитно-рейтингова) система організації навчального процесу наголошують на особистісно-орієнтованому підході до організації самостійної роботи студентів із фізики, що сприятиме більш повному розкриттю здібностей останніх, а також зміні відношення до особистості студента не як до об'єкта навчання, а як до рівноправного суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності, який будує свою індивідуальну освітню траєкторію [6]. В умовах кредитної системи навчання до організації самостійної роботи у вищій школі

висуваються більш жорсткі вимоги, що стосуються її нормування, планування, організації та контролю. Орієнтація на розвиток творчих здібностей і нахилів у студентів, на підвищення рівня освіченості, на розвиток інформаційно-аналітичних вмінь, на здатність студента до оптимізованої практичної діяльності вимагає вдосконалення змісту, форм і методів організації самостійної роботи студентів. Саме тому викладачі вищої школи будують таку траєкторію разом із студентом із урахуванням його особистісних здібностей, потреб і інтересів. Щодо методики фізики однією з позитивних сторін особистісно-орієнтованої концепції освіти є вивчення можливостей навчання фізики як засобу формування самоосвітньої компетентності студентів вищої школи.

З вищезазначеного виникає основна необхідність визначення шляхів вирішення виявлених протиріч, серед яких можна виділити наступні: між означеними в науці і практиці тенденціями орієнтації навчання на особистісні цінності освіти і сформованою традиційною практикою переважно масово-репродуктивного типу навчання у вищій школі.

Не можна стверджувати, що дефініція «особистісно-орієнтований підхід» не існувала та не реалізовувався раніше. Найважливішим завданням вищої школи завжди було не лише навчання, а й розвиток особистості, за умови необхідності врахування індивідуальних здібностей і якостей особистості в процесі навчання. Для особистісно-орієнтованого підходу більш істотною є орієнтація як на процес навчання, так і на кінцеві цілі (головним ставиться питання «яким бути майбутньому фахівцю», а не «ким бути»). В основі особистісно-орієнтованого підходу до навчання у вищій школі лежить визнання індивідуальності, самобутності, самоцінності кожного студента, його розвитку не як «колективного суб'єкта», але, перш за все, як індивіда, наділеного своїм неповторним «суб'єктним досвідом». Включити «суб'єктний досвід» у процес навчання-пізнання-засвоєння – значить, організувати свою власну діяльність на основі особистих потреб, інтересів, прагнень, спрямованих на майбутнє. Отже, виникає необхідність використання індивідуальних шляхів і механізмів засвоєння, керуючись особистісним ставленням до навчання і самоосвіти.

Організація самостійної роботи студентів з фізики на основі особистісно-орієнтованого підходу, дозволяє підвищити якість фундаментальних знань, сформованих умінь і навичок організації власної самостійної роботи, що сприяє подальшому розвитку самоосвіти і самоорганізації студента як особистості.

Усвідомлення і досягнення вищезазначеного ми бачимо у наступних шляхах реалізації особистісно-орієнтованого навчання фізики студентів інженерно-

технічних спеціальностей у вищій школі:

- визначити роль і місце особистісно-орієнтованого підходу в навчанні фізики для формування самоосвітньої компетентності;
- визначити рівень самоосвіти студентів із фізики;
- перевірити ефективність навчання фізики на основі даного підходу з метою формування самоосвітньої компетентності з фізики;
- розробити педагогічні рекомендації з технології організації самостійної роботи з фізики для студентів і викладачів, де особливий акцент робиться на обміні пізнавальними стратегіями, означаючими присутність феномена самореалізації і розширення її сфер.

Таким чином, ході теоретичного аналізу ми дійшли **висновків**. Реалізація особистісно-орієнтованого навчання фізики студентів інженерно-технічного напрямку у вищій школі здійснюється за такими дидактичними принципами:

- *принцип діяльнісної основи навчання* – виражається в зовнішній і внутрішній (розумовій) активності студентів;
- *принцип особистісної орієнтації* – виражається в тому, що навчання фізики має сприяти засвоєнню студентом соціального досвіду, стимулювати його здатність до вільного мислення, розвивати в студентові систему особистісних якостей, які сприяють його саморозвитку: мотивацію, рефлексію, бажання самостійно вчитися;
- *принцип навчання фізики з орієнтацією на розвиток наукового світогляду особистості студента* – передбачає формування в останнього здатності до адекватної взаємодії з представниками інших професій;
- *принцип моделювання* – означає, що обсяг фізичних знань повинен бути таким, щоб представити майбутню професію в концентрованому вигляді, отже, змістовну сторону навчання фізики складають теми, а не проблеми, або до змісту навчання мають увійти проблеми, які ставить викладач перед студентами в процесі вивчення програмного матеріалу і які сприятиме засвоєнню фізичних знань професійної спрямованості;
- *принцип професійної спрямованості* – полягає в тому, що зміст навчання фізики має відповідати світу об'єктів професійного пізнання, сприяти формуванню професійно значущих якостей особистості.

Реалізація даних принципів у організації самостійної роботи студентів із фізики на основі особистісно-орієнтованого підходу сприяє оновленню змісту навчання фізики і бачиться нами у пошуку і визначенні інших цільових, змістових і процесуальних характеристик системи навчання фізики у вищій школі.

Література та джерела

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – М., 1999. – 536 с.
2. Гур'євська О.М. Способи реалізації особистісно-орієнтованого навчання фізики для студентів інженерно-технічних напрямків підготовки / О.М. Гур'євська, Л.В. Ісичко // Сучасна освіта у гуманістичній парадигмі : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Керч, 12-15 вересня 2013 р.) / наук. ред. Т.М. Попова. – Керч : РВВ КДМТУ, 2013. – С. 26-32.
3. Законодавство України. «Про Основні напрями реформування вищої освіти в Україні» // Президент України; Указ від 12.09.1995 № 832/95. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/832/95>. – Загол. з екр. – Мова укр.
4. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь : [для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений] / Г.М. Коджаспирова,

- А.Ю.Коджаспиров. – М.: Просвещение, 2001. – 176 с.
5. Мижериков В.А. Введение в педагогическую профессию : Учебное пособие для студ. пед. уч. заведений / В.А. Мижериков, М.Н. Ермоленко. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 288 с.
6. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / [за ред. В.Г. Кременя; авт. кол. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабін]. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 147 с.
7. Подласый И.П. Педагогика: новый курс: Учебник для студ. высш. учебн. заведений : в 2-х кн. / И.П. Подласый. – М.: ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.

В связи с существенными динамическими процессами в образовании создается современная модель выпускника высшей школы, которая содержит принципиально новые требования к будущему специалисту и отвечает потребностям современного постиндустриального общества. В статье рассматриваются принципы реализации личностно-ориентированного обучения физике студентов инженерно-технического направления на основе осуществления технологий обучения, направленных на развитие способности студентов к самообразованию.

Ключевые слова: личностно-ориентированное обучение, высшая школа, физика.

Due to significant dynamic processes in education the modern model of high school graduates is being established, which contains new requirements for future specialist and meets the needs of modern post-industrial society. The principles of realization of a personal-centered teaching of physics to students of engineering and technical direction have been considered on the base of teaching technologies implementation aimed at the development in students of ability to self-education.

Key words: a personal-centered learning, higher school, physics.